

UDC 005

SCOPUS CODE 1407

<https://doi.org/10.36073/1512-0996-2023-2-9-17>

კოვიდ-19-ის სასწავლო პროცესზე ზეგავლენის ანალიზი

რუსუდან ქუთათელაძე ტურიზმისა და მარკეტინგის დეპარტამენტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო, 0160, თბილისი, მ. კოსტავას 77
E-mail: r.kutateladze@gtu.ge

ანა კობიაშვილი ეკონომიკური ინფორმატიკის დეპარტამენტი, საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი, საქართველო, 0160, თბილისი, მ. კოსტავას 77
E-mail: a.kobiashvili@gtu.ge

რეცენზენტები:

ე. ბარათაშვილი, სტუ-ის ბიზნესტექნოლოგიების ფაკულტეტის პროფესორი

E-mail: e.baratashvili@gtu.ge

მ. კიკნაძე, სტუ-ის ინფორმატიკისა და მართვის სისტემების ფაკულტეტის პროფესორი

E-mail: m.kiknadze@gtu.ge

ანოტაცია. კოვიდპანდემიამ სერიოზული პრობლემები შეუქმნა უმაღლეს განათლებას მთელ მსოფლიოში. შექმნილმა მდგომარეობამ განაპირობა არაერთი გამოწვევა, რომლებიც საკმაოდ განსხვავებულად აისახა რეგიონებზე, ქვეყნებსა და ინსტიტუციებზე და კიდევ უფრო გაამწვავა მანამდე არსებული უთანასწორობა.

სტატიაში აღწერილია კოვიდ-19-ის სხვადასხვაგვარი ზეგავლენა უმაღლეს სასწავლებლებში შექმნილ ვითარებაზე და შექმნილი გამოწვევების დაძლევის მექანიზმები. მოყვანილია 2020–2022 წლებში უნივერსიტეტების საერთაშორისო ასოციაციის მიერ მსოფლიოს მრავალ უნივერსიტეტში ჩატარებული

გამოკითხვების შედეგები. გაანალიზებულია პანდემიის პერიოდში უმაღლესი განათლების მენეჯმენტის მიმართულებით ჩატარებული კვლევების შედეგები და სწავლების დაფინანსების სექტორის მიერ განცდილი ცვლილებები. განხილულია სწავლისა და სწავლების სფეროში ახალი მეთოდების დანერგვის, დისტანციურ სწავლებაზე გადასვლის პრობლემები და მათი მოგვარების გზები. ნაჩვენებია უნივერსიტეტებში სამეცნიერო კვლევების თვალსაზრისით პანდემიის ზეგავლენით ჩამოყალიბებული ტენდენციები, კვლევითი აქტივობების მიმართ პანდემიის დადებითი და უარყოფითი ზეგავლენების ანალიზი. მოცემულია სტუდენტებისა და პროფესორ-მასწავლებლების საზოგადოებრივ-სოციალურ პრო-

ცესებში ჩართულობის როგორც გლობალური, ისე რეგიონული მონაცემები. შეჯამებულია უმაღლეს საგანმანათლებლო სფეროზე პანდემიის ზეგავლენის პირველი ორი წლის შედეგები. გაკეთებულია შესაბამისი დასკვნები უმაღლესი სასწავლო დაწესებულებების სრულფასოვან მუშაობაზე კოვიდპანდემიის ზემოქმედების შესახებ.

საკვანძო სიტყვები: კვლევა; კოვიდ-19; სოციალური ჩართულობა; სწავლა; სწავლება; უმაღლესი განათლების მენეჯმენტი.

შესავალი

ბოლო რამდენიმე წელია, რაც მსოფლიო განსხვავებულად ცხოვრობს. ჯანმრთელობისა და მასთან დაკავშირებული სტრესის გარდა, კორონავირუსის პანდემიამ მნიშვნელოვანი ზეგავლენა მოახდინა ეკონომიკასა და საზოგადოების სოციალურ და ემოციურ სიჯანსაღეზე [1]. სოციალურ-კულტურულმა და ეკონომიკურმა სისტემამ ხანგრძლივი დროით განიცადა დესტაბილიზაცია.

ერთ-ერთი სექტორი, რომლის ფუნქციონირებაზეც პანდემიამ პირდაპირ იმოქმედა, არის სასწავლო პროცესი. საჭირო გახდა სწავლების მეთოდოლოგიების ადაპტირება. პანდემიამ გამოიწვია სტრესთან დაკავშირებული მენტალური პრობლემები როგორც სტუდენტებში, ისე პედაგოგებში, როგორცაა შფოთვები და იზოლირებულობის შეგრძნება. ყველა მათგანისთვის აუცილებელი გახდა კრიზისმენეჯმენტის შესწავლა.

უნივერსიტეტების საერთაშორისო ასოციაციამ მრავალი კვლევა ჩატარა COVID-19-ის სასწავლო პროცესზე ზეგავლენის დასადგენად.

პირველად ასეთი კვლევა ონლაინ ჩატარდა 2020 წლის გაზაფხულზე დაახლოებით სამი კვირის განმავლობაში. მასში სულ გამოიკითხა 424 ადამიანი. ამ ადამიანთა უმეტესობა იყო საერთაშორისო ოფისებისა და უნივერსიტეტების ხელმძღვანელები, აგრეთვე ფაკულტეტების წევრები. ასევე, იმავე წლის გაზაფხულზე ჩატარდა კვლევა ევროპაში სტუდენტების გაცვლით პროგრამებზე პანდემიის ზემოქმედების დასადგენად. 21930 გამოკითხულიდან 76% იყო ERASMUS+ სტუდენტთა მობილობის მონაწილე, ხოლო გამოკითხვის დანარჩენი მონაწილეები იყვნენ უნივერსიტეტების როგორც სასწავლო, ისე ადმინისტრაციული პერსონალი [2].

ძირითადი ნაწილი

კვლევებში მონაწილეობა მიიღო 500-მა უნივერსიტეტმა 112 ქვეყნიდან [3]. ორივე კვლევამ დაახლოებით ერთნაირი შედეგები აჩვენა; კერძოდ, აღმოჩნდა, რომ მობილობაში ჩართული სტუდენტების ნახევარზე ოდნავ მეტი დარჩა მათ მშობლიურ ქვეყანაში, ხოლო ნახევარზე ოდნავ ნაკლები – მასპინძელ ქვეყანაში. რაც შეეხება გაუქმებულ მობილობებს, უმაღლესი სასწავლებლების 30%-მა სრულად გააუქმა სტუდენტთა მობილობა, გამოკითხულთა 47%-მა უპასუხა, რომ მხოლოდ ზოგიერთმა ქვეყანამ გააუქმა მობილობა. სტუდენტების 25%-მა უპასუხა, რომ მათი მობილობა იქნა გაუქმებული.

კვლევები ჩატარდა ოთხი ძირითადი მიმართულებით: უმაღლესი განათლების მართვის, სწავ-

ლისა და სწავლების, სამეცნიერო კვლევებისა და საზოგადოების ჩართულობის მიმართულებით [4].

უმაღლესი განათლების მენეჯმენტის თვალსაზრისით კვლევებმა აჩვენა, რომ სახელმწიფო დაფინანსებაზე მყოფი უნივერსიტეტების მდგომარეობა ოდნავ უკეთესი იყო შემოსავლების სტაბილურობის მიხედვით, ვიდრე კერძო უნივერსიტეტებისა. ამის მიზეზი ისაა, რომ კერძო უნივერსიტეტებში სწავლების გადასახადს იხდიან სტუდენტთა ოჯახის წევრები, რომელთა შემოსავალზეც მომენტალურად აისახება ქვეყანაში კრიზისული ვითარება, ხოლო სახელმწიფო იძლევა დაფინანსების უფრო მაღალ გარანტიას. თუმცა, როგორც 2008 წლის ეკონომიკურმა კრიზისმა აჩვენა, ქვეყანაში კრიზისული მდგომარეობა სახელმწიფო დაფინანსებაზე მაინც აისახება, ოღონდ უფრო მოგვიანებით. კვლევების თანახმად, კერძო უნივერსიტეტებში დაფინანსება შემცირდა, რაც მაგალითად, აფრიკის უნივერსიტეტებში შეადგენდა 53%-ს, ხოლო ამერიკის უნივერსიტეტებში – 47%-ს.

შემოსავლის ყველაზე სტაბილური წყაროები იყო სახელმწიფო დაფინანსება და სტუდენტების მიერ გადახდილი სწავლების საფასური, რაც როგორც გამოკითხული უნივერსიტეტების დაახლოებით ნახევარმა აღნიშნა (შესაბამისად, 52% და 50%), პანდემიის პერიოდში არ შეცვლილა. მიუხედავად ამისა, დაფინანსების ამ წყაროებშიც მნიშვნელოვანია იმ უნივერსიტეტების წილი, რომლებმაც დაფინანსების კლება განიცადეს (40%-ით კლება სტუდენტების გადასახადისა და 32%-ით კლება სახელმწიფო დაფინანსების), რაც მეტყველებს უნივერსიტეტებს შორის უთანაბრობის ზრდაზე. სიტუაცია განსხვავებულია კერძო სექტორსა და

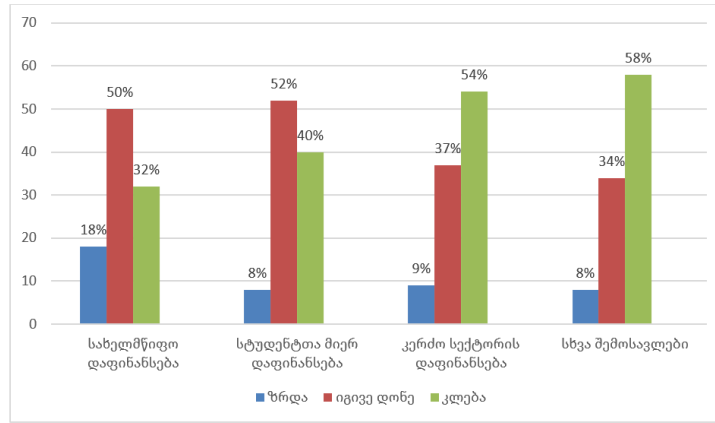
სხვა სახის დაფინანსებების შემთხვევაში. აქ უნივერსიტეტების უმეტესობამ აღნიშნა დაფინანსების კლება როგორც კერძო დაფინანსების (54%), ისე სხვა სახის შემოსავლების თვალსაზრისით (58%). ეს შესაძლებელია განპირობებული იყოს იმით, რომ დაფინანსების ეს სახეობები დაკავშირებულია გარკვეულ კომერციულ ან დამატებით შემოსავლებთან, რომლებიც გენერირებულია უნივერსიტეტების სოციალური აქტივობებით, ღონისძიებებითა და ფონდებით (სურ. 1).

პანდემიის პერიოდში მნიშვნელოვნად შემცირდა საერთაშორისო სტუდენტების რაოდენობა, რაც უნივერსიტეტების ფინანსურ მდგომარეობაზე ნეგატიურად აისახა. ბევრ უნივერსიტეტში ადგილობრივი სტუდენტების ნაკლებობაც შეინიშნებოდა. თუ პირველ შემთხვევაში მიზეზი აშკარად პანდემიაა და მაღალი ალბათობით პანდემიის დასრულებისას ეს პრობლემა მოგვარდება, მეორე შემთხვევაში რთულია იმის პროგნოზირება, აღდგება თუ არა სტუდენტთა რაოდენობის პანდემიამდელი რიცხვები, ვინაიდან ის საზოგადოდ მოსახლეობის შემოსავლების შემცირებითაა გამოწვეული.

უმაღლესი სასწავლო დაწესებულებების 42% აღნიშნავს, რომ პანდემიის პერიოდში გაიზარდა მათი შესაძლებლობები კრიზისის მენეჯმენტის თვალსაზრისით, რაც განაპირობა უნივერსიტეტებს შორის ფართო კომუნიკაციამ. უნივერსიტეტების 42–43% აღნიშნავს, რომ მათ შორის აკადემიური პარტნიორობა გაიზარდა, შეიქმნა ახალი ასოციაციები და ორგანიზაციები, რომელთა მიზანია უნივერსიტეტებს შორის აზრთა და გამოცდილების გაზიარება, ურთიერთდახმარება და სტაბილურობის შენარჩუნება. ასევე გაიზარდა კოლაბორაცია

მსოფლიოს ავტორიტეტულ ორგანიზაციებთან. ეს კოლაბორაცია ეხებოდა ისეთი პრობლემების გადაჭრას, როგორცაა ფინანსური მხარდაჭერა, ჯან-

დაცვის საკითხები, სტუდენტების, ინოვაციებისა და ინფრასტრუქტურის მხარდაჭერა.

სურ. 1. პანდემიის ფინანსური ზეგავლენა უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებებზე

სწავლა და სწავლება პანდემიის მხრივ ყველაზე მოწყვლადი სფეროებია, რადგან სასწავლებლებს მოუწიათ დაუგეგმავად სწრაფი გადასვლა პირისპირ სწავლებიდან დისტანციურ სწავლებაზე. ევროპის უნივერსიტეტების 92% გადავიდა დისტანციურ სწავლებაზე. აფრიკაში ეს რიცხვი 82%-ს შეადგენდა. აღმოჩნდა, რომ სტუდენტთა 86% მზად იყო ესწავლა დისტანციურად, მაგრამ დანარჩენი 14% აღმოჩნდა გამოწვევის წინაშე. UNESCO-ს სტატისტიკის კვლევები გვიჩვენებს, რომ ევროპაში საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ მოსწავლეთა 73% აგრძელებს სწავლას უმაღლეს სასწავლებელში. აფრიკისთვის ეს მხოლოდ 9%-ს შეადგენს და ასეთ რეგიონებზე პანდემიამ კიდევ უფრო გააღრმავა პრობლემები, რადგან ეკონომიკურად უფრო სუსტ ქვეყნებში საჭირო გახდა ისეთი მატერიალური დახმარების გაწევის აუცილებლობა, როგორცაა სტუდენტების უზრუნველყოფა მონაცემთა პაკეტებით,

ციფრული ინსტრუმენტებითა და სხვადასხვა მოწყობილობით.

თავდაპირველად 2020 წელს ჩატარდა გამოკითხვა იმის შესახებ, თუ რამდენად მზად იყვნენ უნივერსიტეტები დისტანციურ სწავლებაზე გადასასვლელად. აღმოჩნდა, რომ ევროპის უნივერსიტეტების 85% მზად იყო, მაგრამ აფრიკისთვის ეს რიცხვი შეადგენდა მხოლოდ 29%-ს. 2021 წლისთვის ეს რიცხვი ბევრად გაუმჯობესდა და უკვე 89%-ს მიაღწია საშუალოდ მთელ მსოფლიოში. განსხვავება რეგიონებს შორის მაინც შენარჩუნდა, კერძოდ, ევროპაში ეს რიცხვი 92%-ს შეადგენდა, აფრიკაში კი – 82%-ს [5,6].

უნივერსიტეტების მზაობაზე ჩატარებულ გამოკითხვას მოჰყვა გამოკითხვა რეალურად დისტანციურ სწავლებაზე გადასული სტუდენტების რაოდენობის დასადგენად. ამ გამოკითხვის შედეგები ნაჩვენებია ქვემოთ ცხრილში.

პანდემიის პერიოდში თითქმის ყველა უნივერსიტეტმა (89%) შეძლო გამოცდების ჩატარება, აქედან 72%-ს მოუწია გამოცდების დისტანციურად

ჩატარება, 17%-მა ეს განახორციელა ტრადიციულად, ხოლო დანარჩენმა 11%-მა განაცხადა, რომ გამოცდები გაუქმდა ან გადაიდო.

ცხრილი

დისტანციურ სწავლებაზე გადასული სტუდენტების რაოდენობა

	საშუალო	100%	>80%	>50%
მსოფლიოში	86%	27%	69%	10%
ევროპაში	92%	39%	79%	2%
აზიაში	84%	30%	72%	6%
აფრიკაში	82%	25%	69%	6%
ამერიკაში	74%	14%	55%	24%

პანდემია განსაკუთრებით ნეგატიურად აისახა საერთაშორისო აქტივობებზე, მნიშვნელოვნად დაეცა გაცვლით პროგრამებსა და საზღვარგარეთ სწავლის მსურველთა რაოდენობა, ამიტომ უნივერსიტეტებს მოუწია ინტერნაციონალიზაციის სტრატეგიების გადახედვა და ახალი მიდგომების შემუშავება. ბევრმა უნივერსიტეტმა სტუდენტებისა და პერსონალის მობილობა ჩაანაცვლა ვირტუალური სწავლებითა და ონლაინ კოლაბორაციით, თუმცა ეს მიდგომა ყველასთვის არ აღმოჩნდა ხელმისაწვდომი.

კოვიდ-19-მა ასევე დიდი ზეგავლენა მოახდინა უნივერსიტეტებში **სამეცნიერო კვლევებზე**. მედიცინისა და სიცოცხლის შემსწავლელ მეცნიერებებში კვლევები მკვეთრად გაიზარდა მაშინ, როცა სხვა დარგებში შეინიშნებოდა გარკვეული შენელება, რასაც ჰქონდა შემდეგი მიზეზები:

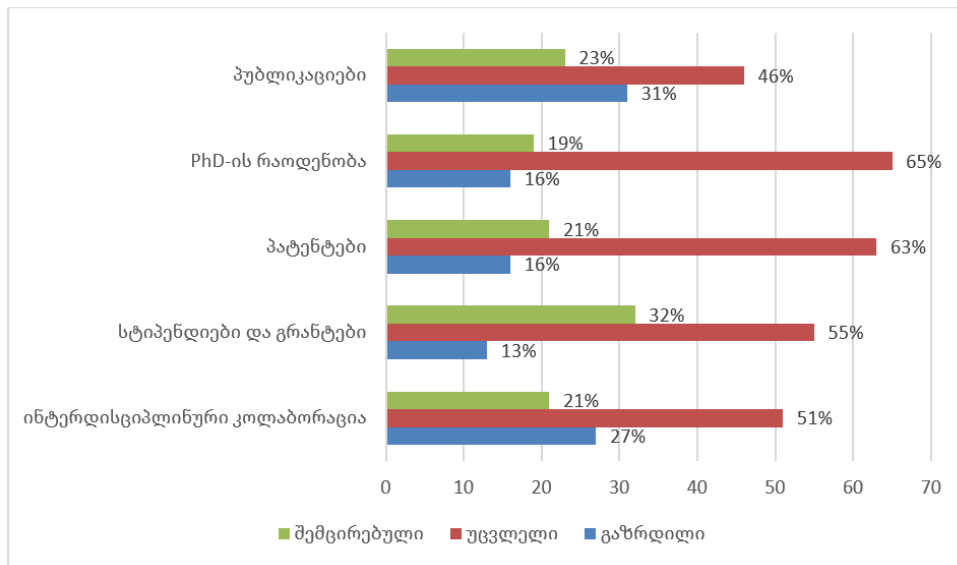
- 1) პერსონალს არ შეეძლო გამგზავრება კონფერენციებსა და შეხვედრებზე (71%);

- 2) პერსონალს არ შეეძლო სავსე სამუშაოებისა და სხვა დაგეგმილი ექსპერიმენტების ჩატარება (66%), რომელთა შესრულებაც დისტანციურად შეუძლებელი იყო;

- 3) პერსონალს მეტი დროის გატარება უწევდა სტუდენტების სწავლების აქტივობებში დისტანციურ სწავლებაზე მოულოდნელი, სწრაფი გადასვლის გამო (61%);

- 4) კამპუსების დაკეტვის გამო პერსონალს არ ჰქონდა წვდომა ლაბორატორიებსა და სპეციალურ აღჭურვილობაზე კვლევების ჩატარების მიზნით (58%).

გამოკითხვის მონაწილეებს სთხოვდნენ მოცემული ჩამონათვალიდან აღენიშნათ ის კვლევითი აქტივობები, რომლებიც მიმდინარეობდა მათ უნივერსიტეტებში და მიეთითებინათ, რა ზეგავლენა მოახდინა პანდემიამ ამ აქტივობებზე. აღმოჩნდა, რომ პანდემიას კვლევით აქტივობებზე არც ისე დიდი ზეგავლენა მოუხდენია (სურ. 2).

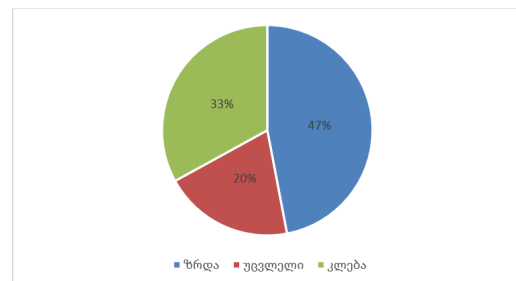
სურ. 2. პანდემიის ზეგავლენა კვლევით აქტივობებზე

კვლევების თვალსაზრისით პანდემიამ გამოავლინა რამდენიმე ტენდენცია:

- 1) სასწავლო დაწესებულებების 37%-ში გაიზარდა სადოქტორო დისერტაციების მომზადების დრო, რაც ნეგატიური ფაქტია ფინანსური და მორალური შედეგების გამო;
- 2) უნივერსიტეტების 33% აღნიშნავს, რომ მათ შეუმცირდათ სტიპენდიები და საგრანტო დაფინანსებები, რაც, ცხადია, ნეგატიური შედეგია;
- 3) გამოკითხული სასწავლო დაწესებულებების მესამედზე მეტმა აღნიშნა, რომ გაიზარდა პუბლიკაციების რიცხვი, რაც პოზიტიური ფაქტია, თუმცა ამის მიზეზი ის იყო, რომ პროფესორ-მასწავლებლებს სახლში დარჩენის გამო დრო გამოუჩნდათ ადრინდელი კვლევების შედეგების მოსაწესრიგებლად და არა ახალი კვლევების ჩასატარებლად;

- 4) გამოკითხულთა 25%-ზე მეტმა აღნიშნა ინტერდისციპლინური კოლაბორაციის ზრდა, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ პანდემიის მიუხედავად ამ ტიპის კოლაბორაციას აქვს მდგრადი განვითარების ტენდენცია.

საზოგადოებრივ-სოციალური ჩართულობის თვალსაზრისით (სურ. 3.), გამოკითხულთა აზრები გაიყო. გამოკითხულთა ორი მესამედის აზრით (ევროპისა და ამერიკის უნივერსიტეტები), ჩართულობა გაიზარდა, ერთი მესამედი კი კლებას უჩივის (აფრიკისა და აზიის უნივერსიტეტები).

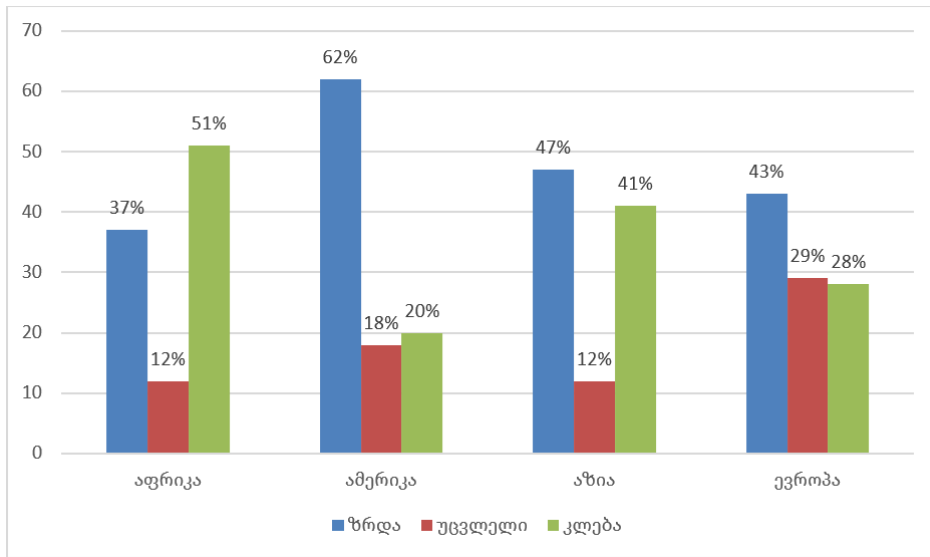

სურ. 3. პანდემიის ზეგავლენა სოციალურ ჩართულობაზე

რეგიონული თვალსაზრისით, სოციალური ჩართულობის ყველაზე დიდი ზრდა ამერიკის უნივერსიტეტებში დაფიქსირდა, ყველაზე მცირე კი – აფრიკაში (სურ. 4).

გამოკითხულთა უმრავლესობა აღნიშნავს, რომ ინსტიტუციური დამოუკიდებლობა (71%) და აკადემიური თავისუფლება (69%) პანდემიის დროს არ დაზარალდებულა; დანარჩენი 17%-ის აზრით, ინსტიტუციური დამოუკიდებლობა გაიზარდა, 18%-ის

აზრით გაიზარდა აკადემიური თავისუფლება, ხოლო ამ ორი კომპონენტის შემცირებას აღნიშნავს შესაბამისად გამოკითხულთა 12% და 13%. ამ საკითხების მონიტორინგი უაღრესად მნიშვნელოვანია, რადგან ეს ორი კომპონენტი არსებითი პირობებია უნივერსიტეტების ისეთი მნიშვნელოვანი ფუნქციების მხარდასაჭერად, როგორცაა სამეცნიერო ცოდნის სტიმულაცია და დეზინფორმირებულობასთან ბრძოლა.

სურ. 4. პანდემიის ზეგავლენა სოციალურ ჩართულობაზე რეგიონული ანალიზით

დასკვნა

გამოკითხვებმა აჩვენა, რომ უმაღლესი სასწავლო დაწესებულებების უმრავლესობამ შეძლო გაეგრძელებინა მუშაობა პანდემიასთან დაკავშირებული შეზღუდვების მიუხედავად. მათ მოახერხეს პრობლემების ინოვაციური გადაწყვეტა, მოახდინეს დამატებითი დროისა და ენერჯის ინვესტირება იმ შეფერხებების მინიმიზაციის მიზნით, რომლებიც

გამოიწვევდა კამპუსების სრულ ან ნაწილობრივ დახურვას მრავალ ქვეყანაში. ეს იყო სტუდენტების, ლექტორებისა და ადმინისტრაციული თანამშრომლების კოლექტიური ძალისხმევა.

პანდემიამ ერთხელ კიდევ დაამტკიცა, რომ უმაღლესი განათლება არის საზოგადოების განვითარების დედაბოძი, და ასევე აჩვენა, რომ გლობალური გამოწვევები საჭიროებს გლობალურ გადაწყვეტებს,

და რომ ფუნდამენტურია სხვადასხვა უნივერსიტეტს შორის კოოპერაცია გლობალურ დონეზე. უმაღლესი განათლების სისტემაში პანდემიის მიერ შექმნილ გამოწვევებთან გამკლავების მექანიზმების მსგავსი ტიპის კვლევები და პუბლიკაციები იწვევს დებატებსა და აზრთა გაცვლა-გამოცვლას მოძებნის მიზნით, რაც აუცილებელია სათანადოდ განათლებული მომავალი თაობის აღსაზრდელად.

ლიტერატურა

1. ACE. (n.d). *Leaders respond: Covid-19 on Campus*.
<https://www.acenet.edu/Research-Insights/Pages/Senior-Leaders/Leaders-Respond-COVID-19-On-Campus.aspx>
2. Marinoni, G., Jensen, T. (2020). *The impact of Covid-19 on Higher Education Around the world. IAU Global Survey Report*. International Association of Universities.
https://www.iau-aiu.net/IMG/pdf/iau_covid19_and_he_survey_report_final_may_2020.pdf
3. UNESCO IESALC. (2021). *Higher education and COVID-19 in Latin America and the Caribbean: Financing for students*.
<https://www.iesalc.unesco.org/wp-content/uploads/2021/07/09-07-2021-COVID-19-FINANCIAMIENTO-3.pdf>
4. UNESCO. (2015). *UNESCO science report: towards 2030*.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235406>
5. UNESCO. (2021). *COVID-19: reopening and reimagining universities, survey on higher education through the UNESCO National Commissions*.
<https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000378174>
6. World Health Organization. (2021). *WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard*. <https://covid19.who.int/>

UDC 005

SCOPUS CODE 1407

<https://doi.org/10.36073/1512-0996-2023-2-9-17>

Analysis of the Impact of Covid-19 on the Educational Process

Rusudan Kutateladze Department of Tourism and Marketing, Georgian Technical University, Georgia, 0160, Tbilisi, 77, M. Kostava Str.

E-mail: r.kutateladze@gtu.ge

Ana Kobiashvili Department of Economic Informatics, Georgian Technical University, Georgia, 0160, Tbilisi, 77, M. Kostava Str.

E-mail: a.kobiashvili@gtu.ge

Reviewers:

E. Baratashvili, Professor, Faculty of Business Technology, GTU

E-mail: e.baratashvili@gtu.ge

M. Kiknadze, Professor, Faculty of Informatics and Control Systems, GTU

E-mail: m.kiknadze@gtu.ge

Abstract. The Covid-19 pandemic has created serious problems for higher education around the world. The created situation led to a number of challenges, which were reflected quite differently on regions, countries and institutions, and further aggravated the existing inequality.

The article describes various forms of the impact of Covid-19 on the situation created in higher education institutions and the mechanisms for overcoming the created challenges. The results of surveys conducted by the International Association of Universities in many universities of the world in 2020-2022 are presented. The results of the studies conducted in the direction of higher education management during the pandemic and the changes experienced by the education finance sector are analyzed. The problems of introducing new methods and transitioning to distance learning in the field of learning and teaching and ways to solve them are discussed. The trends formed by the impact of the pandemic from the point of view of scientific research in universities, the analysis of the positive and negative effects of the pandemic on research activities are shown. Both global and regional data on the involvement of university students and professors in public-social processes are provided. The results of the first two years of the impact of the pandemic on higher education are summarized. Appropriate conclusions have been made about the impact of the Covid-19 pandemic on the full-fledged work of higher educational institutions.

Keywords: Covid-19; higher education management; learning; research; social engagement teaching.

კანხილვის თარიღი 27.12.2022

შემოსვლის თარიღი 02.02.2023

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 29.05.2023